

000423-1

Setkávání s uměleckým dílem, stejně jako setkávání s myšlenkovým (např. filosofickým) dílem má cosi společného s modlitbou, i když se jinak mnohými vlastnostmi od sebe liší: tím společným je to, co lze velmi zřetelně ukázat na reflexi resp. na jejím filosofickém rozboru, analýze. Akceptujeme-li rozpoznání, že vlastní umělecké dílo není totožné s artefaktem (jako s tím, co lze mít „prostě před sebou“), ale že je čímśi jako nepředmětnou normou každého svého chápání a prožívání ze strany člověka-příjemce, a akceptujeme-li, že vlastním časovým „místem“ takového díla je budoucnost, je zřejmé, že setkání s nepředmětným „vlastním“ dílem se může odehrávat pouze tam, „kde“ („kdy“) toto dílo „je“ doma, tedy nejen mimo přítomnost, nýbrž „před“ ní ve smyslu časovém, kdy nelze ještě mluvit o „jsoucnosti“. Jak se vůbec může člověk, který se chce setkat s uměleckým dílem nejen v jeho předmětné (artificiální) podobě, nýbrž v jeho autentičnosti, tj. nejsoucnosti, sám dostat takto mimo svou vlastní aktuální přítomnost? Jak chce, jak může ze své dané přítomnosti vykročit či vystoupit, aby v tomto setkání byl sám „při tom“? Jediný výklad, který mi napadá, je ten, který připouští, že člověk může být nějakým způsobem „přítomen“ také ve své nepřítomnosti, tj. tak, že sám sebe nechá jakoby „za sebou“. A to je právě to, co charakterizuje také modlitbu: v ní se člověk vztahuje mimo sebe ne k nějaké předmětné skutečnosti (to by byla přece modla), ale tak, že se setkává s ryzí nepředmětností, aby získal odstup jak sám od sebe, tak od situace, do níž je jakoby vklíněn a v níž je uzavřen, uzamčen. A tím právě modlitba připomíná reflexi: tou nejpodstatnější funkcí reflexe je právě nalezení odstupu od sebe, tj. od své danosti, minulosti, a získání nového přístupu nejen k tomu, co je dáno, nýbrž zejména k tomu, co dáno není, nýbrž co teprve „má být“. Problém je ovšem v tom, že odstup od danosti (i vlastní) není ještě zárukou nalezení cesty k tomu, co „má být“ (včetně jeho uskutečňování, neboť obojí je neoddělitelné). To je pak otázka jiná, totiž otázka toho, co je „tím pravým“, co „býti má“. A tady je ohniskem celé problematiky otázka pravdy, neboť teprve ve světle pravdy se nejenom to, co jest, ale i to, co není, může vyjevit jako pravé nebo jako nepravé. (Písek, 000423-1.)